

УДК 373.2.016:81'233

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ГРИ

Рудківська Н.Л., викладач кафедри педагогіки і психології
 Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
 імені Григорія Сковороди

Стаття присвячена розкриттю суті технології формування в дітей старшого дошкільного віку синтаксичної будови мовлення, зокрема висвітленню мети, завдань, змісту методів і форм цілеспрямованої роботи, передбаченої цією технологією під час використання засобів гри.

Ключові слова: синтаксична будова мовлення, синтаксичні навички, формування, діти старшого дошкільного віку, мовні ігри.

Статья посвящена развитию сути технологий формирования у детей старшего дошкольного возраста синтаксического строя речи, в частности освещения цели, задач, методов и форм целенаправленной работы, предусмотренной этой технологией при использовании средств игры.

Ключевые слова: синтаксический строй речи, синтаксические навыки, формирование, дети старшего дошкольного возраста, языковые игры.

Rudkivska N.L. TECHNOLOGY OF FORMING THE SYNTACTIC STRUCTURE OF SPEECH IN CHILDREN OF THE SENIOR PRESCHOOL AGE DURING THE GAME

The article is devoted to the disclosure of the essence of technology connected with formation of the syntactic structure of speech in children of the senior preschool age in particular the coverage of the purpose, tasks, content of methods and forms of the purposeful work provided by this technology with the use of the game means.

Key words: syntactic structure of speech, syntactic skills, formation, children of the senior preschool age, language games.

Постановка проблеми. У розвитку дитини дошкільного віку й становленні її мовної особистості важливу роль відіграє гарно сформована синтаксична будова мовлення. Адже мовлення виконує комунікативну, пізнавальну, регулятивну та номінативну функції в життєдіяльності дитини. Те, як вона висловлюється, залежить подальше успішне навчання її у школі. Синтаксична будова мовлення дитини є «дзеркалом інтелектуального розвитку» [2]. У випадку невідповідності рівня сформованості синтаксичної будови мовлення вимогам навчання в першому класі учні відчувають значні труднощі у навчанні: з великими труднощами сприймають і розуміють нові знання, погано оволодівають уміннями читання та письма, важко входять в спілкування з однолітками. Наші спостереження за розвитком дітей засвідчують, що мовлення дітей 6 років, які вступають до школи, характеризується недостатнім рівнем сформованості його синтаксичної будови. У багатьох із них висловлювання не відповідають віковим можливостям, що не дозволяє їм гарно вчитися, розвиватися нарівні з однолітками, грамотно виражати різноманітні синтаксичні (логічні) відношення (часові, об'єктні, причинові, сумісності) й багато інших.

Аналіз останніх досліджень. Одна з причин недостатнього стану розвиненості синтаксичної будови мовлення дітей полягає в тому, що до цього часу програми дошкільної освіти не передбачають роботи над словосполученнями – базовою мовною одиницею синтаксичної будови мовлення дитини, до цього часу не здійснені дослідження, присвячені цій проблематиці. Можна виокремити лише поодинокі наукові праці, які розкривають педагогічні підходи до формування синтаксичної будови мовлення дітей дошкільного віку. Серед них – навчальний посібник Л.О. Калмикової [1], в якому розкриваються оригінальні методи збагачення мовлення дітей словосполученнями і реченнями, та методичні рекомендації В.Л. Сухар [4] з активізації уживання дітьми різноманітних словосполучень в процесі дидактичної гри.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити суть і структуру технології формування синтаксичної будови мовлення в дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти в процесі використання мовних дидактичних ігор.

Виклад основного матеріалу. У мовленні дітей, які переходять у школу, як засвідчують дані нашого емпіричного дослідження, переважають суто дитячі,

одноманітні засоби вираження синтаксичних відношень, багато помилок у керуванні й узгодженні слів. Вони із затрудненнями будують речення, в яких міститься не більше ніж 4 слова, не володіють нормами побудови іменних та інших видів словосполучень тощо.

Спостереження за дитячим мовленням і результати його аналізу свідчать і про те, що реальні можливості п'яти-шестирічної дитини в самостійному опануванні словосполучень і речень вельми обмежені. Значна кількість мовних засобів вираження синтаксичних відношень без спеціального навчання не засвоюється дітьми. Це словосполучення, в основі яких граматичний зв'язок – керування, наприклад, такі, що означають: приналежність (*книга товариша, сліди зайця*), суб'єкта дії (*спів соловейка*), носія ознаки (*доброта матері, білість снігу*), визначальні відношення (*стіни з мармуру, риба під маринадом*) та ін. Активний запас словосполучень за їх видами, наявний у мовному досвіді старшого дошкільника, дуже обмежений. Навички використання словосполучень недосконалі, що збіднює її комунікативну активність, звужує межі міжособистісного спілкування, гальмує в сенситивному періоді розвитку дитини своєчасне зростання як мовної особистості. Так, для вираження відношень причини, мети, способу дій діти охоче користуються складнопідрядними реченнями, а от вживати для цього окремі словосполучення вони не вміють, бо їх цього не навчають. Дитина каже: «Він плаче, тому що його образили», хоча, за певних педагогічних умов, могла б сказати по-іншому: «Вона плаче від образи», вживши словосполучення.

Для передачі додаткових відношень діти частіше вживають прямий додаток, виражений знахідним відмінком (*узяв книгу*), або непрямий (*допомагати бабусі*), а також користуюся орудним відмінком (*витер рукавом, пішов з батьком*) із займенником чи без нього. Інші значення словосполучень без організованої синтаксичної роботи вони, здебільшого, не засвоюють. Причина цього не в самих дітях і не в якості їхніх мовних здатностях опанувати ті чи ті граматичні форми рідної мови, а у відсутності в них правильно дібраного лінгвістичного зразка для наслідування, в недостатньому використанні вихователем різних за мовним змістом дидактичних ігор та вправ, необхідних для вдосконалення синтаксичної будови мовлення дошкільників. Актуалізувати в мовленні мовні засоби кожна дитина зможе лише тоді, коли в арсеналі її довготривалої пам'яті вже накопичена достатня їх кількість. Тоді справді стає можливим

доречний вибір із великого загалу словосполучень саме тих, які забезпечуватимуть оптимальний акт говоріння, комунікації, тобто використання мовних засобів, адекватних спілкуванню. Коли в дитини надто обмежений запас словосполучень і речень, їй стає непосильним оформлення висловлювань, а тому будь-який акт її комунікації стає неефективним, тому вона «замикається» в собі. Отже, оптимальний розвиток усного мовлення неможливий без своєчасного й повноцінного засвоєння синтаксичних засобів, за допомогою яких відбувається спілкування. Саме слова, словосполучення і речення є засобами формування та формулювання думок, настрою, почуттів, намірів, взаємного обміну інформацією.

З-поміж розмаїття цих мовних засобів розвитку синтаксичної будови мовлення, мислення й спілкування дітей базовою одиницею має стати словосполучення, оскільки воно – найменша синтаксична одиниця, з якої вибудовуються і поширюються речення. Проте з певних причин словосполучення до цього часу не увійшло до змісту чинних програм дошкільної освіти, не стало тією мовною одиницею, якою мають оволодіти діти дошкільного віку під керівництвом вихователя. Не визначені в повному обсязі розділи програм, присвячені формуванню граматичної будови мовлення з огляду на види словосполучень, які мають використовувати діти у своєму мовленні. Як ми вже зазначили, відсутність уваги до роботи над словосполученнями і реченнями зумовлює штучне вилучення практичного опанування дітьми законів і правил сполучуваності слів із загальної системи навчання дітей рідної мови і роботи з формування у них синтаксичної будови мовлення [3]. Від того, наскільки кожний дошкільник на комунікативному рівні оволодіє різними видами словосполучень і способами граматичного зв'язку (керування, прилягання, узгодження) між словами в ньому, залежатиме його спроможність продукувати міркування, розповіді, описи з використанням доречного синтаксичного матеріалу. Вживання в реченнях різних видів словосполучень є також і показником розвитку мислення дитини, її вміння співвідносити одиниці мови з певними явищами дійсності: зв'язками та відношеннями, що існують реально (часу, місця, причини, об'єкта, способу дії та ін.).

Враховуючи відсутність науково-обґрунтованих підходів до роботи з формування в дитини старшого дошкільного віку синтаксичної будови мовлення, ми створили технологію роботи над словосполученням і реченням у їх єдності: над лексикою і морфологією на синтаксичній основі, тобто вве-

ли в освітній процес ЗДО таку синтаксичну одиницю, як словосполучення. Технологія передбачає збагачення мовлення дітей дошкільного віку синтаксичними конструкціями за рахунок забезпечення практичного їх засвоєння на комунікативно-мовленнєвому, мимовільному рівні, який повністю виключає можливість будь-якого усвідомлення мовних засобів.

Синтаксичну будову мовлення дитини розуміємо як: а) взаємне розташування слів у реченнях, а речень у висловлюваннях відповідно до засвоєних нею способів сполучуваності слів і мовних засобів міжфразового зв'язку; б) структуру речень і висловлювань, притаманних індивідуальному мовленню тієї чи тієї дитини; в) своєрідне розміщення слів (їх порядок) у реченнях, а останніх – у висловлюваннях у тієї чи тієї дитини. Синтаксична будова мовлення дітей дошкільного віку відображає будову їхньої мовної здатності (компетенції).

Процес формування в дітей дошкільного віку синтаксичної будови мовлення розглядаємо як цілеспрямований вплив на мовно-почуттєву сферу їхньої психіки засобами спеціально організованого мовленнєвого середовища з високим розвивальним потенціалом та гри для приведення структури словосполучень, речень і висловлювань, які використовують діти у своєму мовленні, до мовних норм сполучуваності слів і міжфразового зв'язку у висловлюваннях.

Мета формування в дітей синтаксичної будови мовлення полягає в збагаченні імпресивного й експресивного мовлення дітей різними видами словосполучень і речень рідної мови.

Завдання формування в дітей синтаксичної будови мовлення пов'язані з такими напрямками роботи з розвитку мовлення дітей:

1) досягти розуміння дітьми мовних значень різних видів синтаксичних одиниць, передбачених змістом формування синтаксичної будови мовлення;

2) актуалізувати в їхньому мовленні різні види цих мовних одиниць;

3) забезпечити вільне використання дітьми різних видів словосполучень і речень у монологічному мовленні.

Зміст формування синтаксичної будови мовлення вибраний з урахуванням необхідності розвитку синтаксичних навичок, а саме:

1) поєднувати повнозначні частини мови через поширення іменника: а) іменником (*лист товариша*); б) прикметником (*цікава казка*); в) займенником (*моя лялька*); г) порядковим числівником (*третій поверх*); д) дієприкметником (*розкрита книга*); е)

прислівником (*будинок навпроти*); ж) інфінітивом (*прагнення малювати*); з) поширення прикметника прислівником (*вичерпно повна*); и) іменником (*червоний від перезбудження*);

2) використання багатозначних прийменників: в (у) – зі знахідним відмінком для позначення напрямку всередину (*покласти в корзину*); з орудним – для позначення місцезнаходження (*знаходитися в кімнаті*); з родовим – для позначення змісту дії (*грати в м'яча*); з місцевим – для позначення ознаки предмета (*сукня в плямах*); тощо; з – із родовим відмінком для вираження відокремлення, віддалення (*прибрати тарілку зі столу*); з орудним – для вираження сукупності (*млинці з медом*);

3) дотримання норм граматичних зв'язків: а) прилягання (*купувати оптом, йти повільно, говорив впевнено, дуже гарно, бажання слухати*); б) дієслівного безприйменникового (*купити морозиво, малювати пензлем, подякувати другу, зустріти товариша*); дієслівного прийменникового керування (*говорити про відпустку, бути у гуморі, відпочивати від роботи, бігти через галявину, їсти без хліба, скривитися від болю, гуляв з собакою, порхала над квіткою, сидить за кермом, грати на баяні*); іменного безприйменникового керування (*берег річки, стук дятла, ширина стола, шматок сала, щастя матері, сміх дитини, укус собаки, навчання дітей, стук доща*); іменниково-прийменникового керування (*щітка для чищення, смородина на варення, курка з курчатами, усмішка від радості, борщ з квасолею, стілець під столом, температура через хворобу, салат на сніданок, сукня в клітинку, відпочинок перед роботою*); в) узгодження (*блакитне небо, другий провулок, розбита чашка, невинувато хоролий, значно вищий, освіжаючий напій, зварена каша, мої брати*);

4) вживання різних видів словосполучень: іменних (*дах будинку, дві подруги, блідий від страху, дві краплі, один з них*); дієслівних (*розмовляли з сусідом, виразно декламує*); інфінітивних (*хвалити дітей, доглядати дитину, думати про майбутнє*); прислівникових (*дуже некрасиво, далеко від домівки*); дієприслівникові (*дивлячись на нього, придумуючи небилиці*).

Передбачена технологією робота в ЗДО над словосполученнями – це комунікативний напрям розвитку мовлення дітей. Він має полягати не тільки в забезпеченні реального здійснення дітьми сполучуваності слів, а й у включенні ними цих словосполучень у речення, а останні – в різні типи висловлювань. Зокрема, над словосполученням вихователю варто проводити таку роботу:

1) виділяти дидактично доцільні словосполучення й допомагати дітям встановлювати зв'язки між словами в реченні за допомогою формально-граматичних запитань у процесі читання творів художньої літератури;

2) використовувати словосполучення для розширення словника дітей іменниками, прикметниками, дієсловами й іншими частинами мови.

При цьому важливо враховувати як структуру словосполучення, тобто словоформи, що входять у його склад; запитання, яке може бути поставлене від головного слова до залежного (обов'язкове вживання прийменників, необхідне урізноманітнення способів зв'язку узгодження, керування, прилягання), так і семантику словосполучення, *прийоми її тлумачення*. Ця робота полягає, передусім, у співставленні словосполучень зі зв'язками і відношеннями між реальними предметами та явищами. Проте таке співставлення необхідне і в роботі над розвитком усного мовлення старших дошкільників.

Працюючи над словосполученнями, необхідно спрямовувати увагу на те, щоб усі словосполучення, які опановуються дошкільниками, обов'язково включалися в речення. Поєднуючи роботу над різними мовними рівнями та спираючись на ілюстративний матеріал, можна досягти вдосконалення синтаксичних навичок, без яких неможливий гармонійний мовленнєвий розвиток дитини та її подальше успішне навчання у школі. Тому включаємо в зміст формування синтаксичної будови мовлення ще й різні види і типи речень для формування навичок:

1) побудови простих речень (односкладних і двоскладних – непоширених і поширених з однорідними членами, з дієприкметниковими та дієприслівниковими зворотами); складних: складносурядних, складнопідрядних і безсполучникових;

2) розуміння мовних значень різних видів речень;

3) вираження в реченнях відношень, що існують у дійсності, додатками у формах непрямих відмінків як із прийменниками, так і без них:

– родовим, що номінує: а) об'єкт дії (*читання байки, будівництво дитсадка*); б) кількість (*чашка молока, зграя вовків*); в) об'єкт, на частину якого поширюється дія (*налити чаю, відрізати хліба*); г) прямий об'єкт при дієсловах із запереченням (*не збирав яблук, не чув галасу*); д) непрямий об'єкт дії (*боятися темряви, чекати друга*);

– родовим із прийменниками *від, за винятком, крім, замість, на відміну, з, для,*

без, про для вираження взаємозв'язків: а) відокремлення, віддалення (*їхати від станції, чергували всі, за винятком Богдана, зробити замість дідуся, нижча, на відміну від сестри, змайстрував без допомоги*); б) об'єктних (*розповідати про випадок, зробити для мами*);

– давальним із займенником *до* для позначення напрямку руху (*прибіг до озера*);

– орудним, що означає: а) знаряддя (*відкрив ключем, вишивала хрестиком*); б) людину, яка виконує дію, або предмет, яким виконується дія (*написаний композитором; зафарбований пензлем*); в) об'єкт дії (*займатися фізкультурою; наповнити водою*); г) обмеження названої ознаки у вияві (*середнього рівня зросту*);

– орудним із прийменниками *з, над* для вираження взаємозв'язків: а) сумісності (*йшов з друзями; бавився з кошенятами*); б) об'єктних (*працювати над аплікацією*);

– знахідним із прийменниками *про, за, на*, що означають: а) об'єкт мовлення, почуттів, думки (*думати про відпочинок; сумувати за друзями*); б) відношення орудності (*грати на скрипці; їхати на возі*);

4) вираження в реченнях відношень дійсності обставинами у формах непрямих відмінків із прийменниками:

– родовим із прийменниками *з (із), навколо, до, поперек, удововж (уздовж, повздовж), з, повз, мимо, у (в, біля), після, напередодні, від, внаслідок, через, подібно (як, на зразок)* для вираження відношень: а) просторових (*вийти з дому; ходити навколо озера; добігти до фінішу; стояти посеред галявини; йти уздовж річки; спостерігати з вікна; пробігти повз магазину; стояти біля дерева*); б) часових (*чекати від ранку до вечора; зустрітися після вихідних; їхати протягом доби; купити напередодні свята*); в) мети (*зробити для дітей*); г) причинових (*втомитися від роботи; відмінити через дощ; не відвідувати через хворобу*); д) способу дій (*посміхатися з радості*);

– давальним із прийменниками *по, услід, назустріч, наперекір, згідно, завдяки* для вираження взаємозв'язків, зокрема просторових (*йти назустріч іншому; грати згідно з правилами*);

– знахідним із прийменниками *за, на, через, з, в, під, крізь, об, незважаючи на* для вираження взаємозв'язків: а) просторових (*сісти на лавку*); б) часових (*поїхати на день; приїхати через рік*); в) мети (*йти у бій; обробити поле під пшеницю; подарувати на згадку*); г) способу дій (*співати під гітару; пливти крізь туман; бити об землю; не помітити, незважаючи на свою пильність*);

– орудним із прийменниками *між, під, за, над, перед, з* для вираження взаємозв'яз-

ків: а) просторових (*лежати під столом; сидіти за партою; пролітати над містом; виступати перед дітьми*); б) мети (*сходити по хліб; прийти з перевіркою*);

5) мовленнєвими операціями вираження в реченнях відношень дійсності означеннями у різних відмінкових формах, зокрема:

– родовим, що номінує: а) приналежність (*книга товариша; сліди вовка*); б) суб'єкт дії (*спів соловейка; виття вітру*); в) носія ознаки (*сміливість дитини; блакить неба*);

– родовим із прийменниками з (*із*), в (*у*), без, на зразок, подібно для вираження взаємозв'язків: а) порівняння (*син весь у батька; дочка ростом, з матір; стіни із цегли; очі без блиску*);

– місцевим із прийменниками в, на для характеристики предмета з погляду його ознаки (*небо в зірках; куртка на хутрі; юнак в окулярах; малюнок на склі*).

Необхідне впровадження специфічних методів, характерних саме для формування в дошкільників синтаксичної будови мовлення: мовних ігор і вправ, перспективно спрямованих на розвиток висловлювань, багатих на синтаксичні виражальні засоби.

За допомогою методу аналогії вихователь, наприклад промовляє: словосполучення (*водій трамвая*). Діти складають подібні: *водій таксі, мотоцикла, тролейбуса, вантажівки, автомобіля, швидкої допомоги* тощо. Якщо їм важко добирати слова, пропонують пригадати назви інших машин і поміркувати, як можна сказати про водіїв, які сидять за кермом. Актуалізації слів сприятиме використання предметних картинок. Можна використовувати й інші словосполучення: *пара шкарпеток – пара чобіт* (рукавиць, лиж тощо). Значення відмінків добирає вихователь (*перехід вулиці; рукавиці на підкладці*) – залежно від того, яке дидактичне завдання він ставить для розвитку синтаксичної будови мовлення дітей. Дошкільнята мають шукати словесні варіанти для цих структур словосполучень за аналогією. Багаторазове повторення словосполучень однакової структури, але з різним лексичним наповненням (*перехід вулиці, майдану, кордону, межі, печиво з родзинками, з цукатами, з повидлом, з горіхами*) допомагає оволодіти навичками їх вживання.

Корисні для формування синтаксичної будови мовлення дітей ігрові організаційні форми навчання, зокрема мовні ігри, які активізують вживання різноманітних словосполучень, допомагають збагнути їхнє значення. Скажімо, «Змальовування одягу»: *костюм у клітинку, в смужку; блуза з вишивкою, з гудзиками, з вирізом; спідниця на щодень* тощо.

На відміну від мовно-дидактичних ігор, граматичні вправи потребують мовного завдання на змістовій основі й розвивають довільність у дитини. Для розширення лексичного запасу та запам'ятовування норм сполучуваності слів доцільні такі завдання:

1. Вихователь називає дієслово або іменник і пропонує до нього слова можливого змісту залежно від запитань, а потім вимовити все словосполучення: *Ділити* (кого? що?) *групу. Ділити* (як?) *чесно, по-товариському, порівну* *пополам, між усіма. Ділити* (з ким?) *з другом, з подругою, з братом, із сестрою. Заняття* (чим?) *спортом, малюванням, музикою, співом, майструванням. Заняття* (кого?) *школярів, спортсменів, дітей, студентів, музикантів. Заняття* (де?) *в школі, в групі, вдома, на спортивному майданчику* тощо.

2. Вихователь промовляє дієслово та іменник у певному відмінку, випускаючи в словосполученні прийменник – діти мають самі дібрати його за змістом: *вирушати... (в) мандрівку; вітатися... (із) знайомими; йти... (до) майдану; йти... (по) сходах*. Для ускладнення можна пропонувати дітям два іменники в називному відмінку: *шлях (...)* *пристань; дорога (...)* *ліс; гроші (...)* *морозиво; сукня (...)* *горошок; варення (...)* *смородина; джем (...)* *вишні*. Діти мають дібрати третє слово (прийменник) і відповідне відмінкове закінчення другого іменника. Завдання дається так: «Я скажу два окремих слова (*прислухатися, звук*), а ви знайдіть таке третє слово, щоб вимовлені мною слова можна було поєднати за змістом. Тоді всі зрозуміють, про що йдеться, що саме називається».

Отже, в короткому описі запропонованої нами технології розкривається суть роботи над словосполученням, зокрема, пропонується мета і завдання формування синтаксичної будови мовлення, подається мовний зміст роботи над словосполученням і реченням, розкривається специфіка методу аналогії, показуються особливості дидактичних ігор із синтаксичним матеріалом і граматичних вправ.

Використання запропонованих розробленою технологією методів та форм сприяє розвитку мислення дітей, правильному вживанню ними граматичних форм з урахуванням конкретної ситуації мовлення, забезпечує достатній лексико-граматичний запас для висловлювань.

Висновки. Характерною особливістю оволодіння дошкільниками словосполученнями є розуміння смислу різноманітних відношень, що представлені через зв'язок слів у ньому та їхньою смисловою характеристикою. Уточнення значення того чи ін-

шого словосполучення дозволяє дитині не тільки осмислити, а й запам'ятати та засвоїти його, що є важливою передумовою подальшого використання словосполучень, доречного вживання їх у реченнях, якими користується та чи інша дитина під час мовлення. Важливо навчити дітей виражати в реченні: а) додатки формами непрямих відмінків з прийменниками та без них; б) обставини з формами непрямих відмінків з прийменниками; в) означення різними відмінковими формами, а також формування синтаксичної навички творення словосполучень. Уводячи правильно підібрані словосполучення в мовлення старшого дошкільняти, педагог не тільки збагатить його мову різнобарвними формами рідної мови, а й усебічно розвиватиме дитину. Психічний розвиток дітей у ході роботи над мовленням можливий через те, що зв'язки і відношення між предметами і явищами позначаються, насамперед, словосполученнями, а останні створюють необхідні

умови для вибору доречних мовних засобів залежно від типу мовлення, забезпечуючи мовну основу ефективної й оптимальної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри: нав.-метод. пос. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 448 с.
2. Львов М.Р. Основы теории речи: учеб. пособие [для студентов пед. вузов]. М.: Academia, 2000. 247 с.
3. Рудківська Н.Л. Формування у старших дошкільників синтаксичної будови мовлення засобами словосполучень // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 32. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. К.: Видавництво національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, 2014. С. 95–99.
4. Сухар В.Л. Придумай слово: мовні ігри для дошкільнят. Х.: Вид-во «Ранок», 2011. С. 16.

УДК 373.24:37.091.217

РЕЖИМ ДНЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я ТА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КУРСІ «ВІКОВА ФІЗІОЛОГІЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЯ»

Сорочинська О.А., к. пед. н., викладач кафедри зоології,
біологічного моніторингу та охорони природи
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Павлюченко О.В., к. біол. н., доцент кафедри зоології,
біологічного моніторингу та охорони природи
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Халімончук Н.О., студентка
Навчально-науковий інститут педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка

У статті теоретично обґрунтовано проблему дотримання режиму дня як основи формування здоров'я та розвитку дітей дошкільного віку. Проаналізовано сутність понять «режим» та «режим дня». Окреслено основні вимоги до його побудови в дошкільній практиці та обґрунтовано їх із позиції вікових фізіологічних особливостей розвитку дитячого організму. Відповідно до процесів життєдіяльності дошкільників виокремлено складові частини режиму дня та здійснено їх детальну характеристику.

Ключові слова: режим дня, дошкільний навчальний заклад, формування здоров'я, процеси життєдіяльності, складові частини режиму дня, дошкільники.

В статье теоретически обоснована проблема соблюдения режима дня как основы формирования здоровья и развития детей дошкольного возраста. Проанализирована сущность понятий «режим» и «режим дня». Определены основные требования к его построению в дошкольной практике, и обоснованы позиции возрастных физиологических особенностей развития детского организма. В соответствии с процессами жизнедеятельности дошкольников выделены составляющие режима дня, и осуществлена их подробная характеристика.

Ключевые слова: режим дня, дошкольное учебное заведение, формирование здоровья, процессы жизнедеятельности, составляющие режима дня, дошкольники.